

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Ирена Георгиева Василева, Нов български университет, научното направление 2.1. Филология, за придобиване на научната степен „доктор на науките“ *в област на висшето образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология*, с кандидат доц. д-р Катя Исса.

Тема на дисертацията: **БЪЛГАРСКИ ЕЗИК НА ЮГ ОТ ЕКВАТОРА. (СОЦИОЛИНГВИСТИЧНО ПРОУЧВАНЕ НА ЕЗИКА НА БЪЛГАРСКАТА ЕМИГРАНТСКА ОБЩНОСТ В ГР. СИДНИ, АВСТРАЛИЯ)**

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Изследваният въпрос е изключително важен, тъй като разглежданата тема не е била разработвана **изобщо** и в този смисъл работата е пионерска за българското езикознание и българската социолингвистика в частност. Същевременно сме свидетели на процес на непрекъсната емиграция на българи в чужбина, но повечето проучвания на това, какво се случва с езика им, се отнасят до европейски държави и донякъде до Северна Америка (САЩ и Канада), докато южното полукълбо се игнорира.

2. Обоснованост на целите и задачите в дисертационния труд.

Целите и задачите са формулирани ясно и точно както по отношение на съдържанието и обхвата на анализа, резултатите от него, така и тяхното приложение.

3. Степен на познаване на състоянието на проблема и актуалност на използваната литература.

Кандидатката очевидно е добре запозната с научната литература по проблема, тъй като в процеса на анализ, както и в теоретичния преглед, се опира на голям брой автори. Подходът при работа с изворите е критичен и демонстрира способността на авторката да извлича същественото от наличните публикации в съответствие със специфичните нужди на изследването.

4. Коректност при позоваване на представителен брой автори.

Цитатите и препратките в текста са правилни. Броят на източниците според списъка с литература е достатъчно голям и публикациите отговарят на темата, целта и задачите на изследването.

5. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването.

Изследването е теоретично базирано на социолингвистическия „метод на т.нар. *включено наблюдение*“, използван в класическия за българската социолингвистика и диалектология труд „Великотърновският език“ (Виденев, Байчев 1999)“ (Автореферат, стр. 6). Този

избор е адекватно обоснован като най-подходящ за целите на изследването, тъй като се изключва ефекта на наблюдателя. Използват се и други инструменти като анкети и интервюта. Всички те позволяват да се съберат данни за демографския профил на изследваните лица и за тяхното отношение към българския език и неговата употреба в Австралия. Като цяло обаче към целта на изследването е подхотдено многоаспектно, а именно: прави се преглед на емиграционната история на българи към Австралия, тяхното разпределение по местоживееене на този немалък континент, разликата с емигрантите в по-близки на нашата страни. Пак в описателен, но и изключително критичен план се разглеждат политиките на България към емигрантите, и особено ролята на МОН и предложените оттам учебни пособия за обучение на децата на емигрантите в българските неделни училища.

6. Съответствие между избраната методология и методика на изследване и поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Изборът на тази комбинация от подходи осигурява цялостен обхват на параметрите, които оказват влияние върху състоянието на българския език и неговия статус в българската емигрантска общност в Австралия и в частност – в град Сидни. Разбира се, както авторката с право неколкократно уточнява, изследването не претендира за *количествена всеобхватност*, а за *задълбочен качествен анализ* на протичащите процеси. Така се посдигурява реализирането на основната цел на работата, а именно: „да предложи методика за проследяване на измененията върху родния език на българските емигранти по света в теоретичен аспект. В практически аспект реализацията на тази методика се онагледява чрез проучване на българската езикова ситуация в град Сидни, Австралия.“ (Автореферат, стр. 4.)

7. Наличие на авторски принос за събирането и анализа на емпиричните данни.

Събирането на емпирични данни и техният анализ, както и експериментите, описани в изследването, са изцяло дело на авторката.

8. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд (описание и оценка), включително наличие на оригинален принос в науката.

1. Кратко описание на същността и оценка на достоверността на материала, върху който се основават приносите на дисертационния труд.

Материалите, които служат за основа на анализа в изследването, се състоят от резултатите, получени чрез различните приложени методи (изброени в 5. по-горе). Освен това резултатите са представени по лесно разбираем начин чрез редица красноречиви примери и илюстративен материал в приложенията, което улеснява разбирането за читателите. Тук трябва да отбележа, че съдейки и по собствения си опит, работата със записи е изключително тежка и трудоемка, особено когато се работи с информанти, превключващи езиковия код, така че извършеното от Катя Исса в този смисъл може с право да се нарече „къртовски труд“.

2. Описание на приносите на кандидата и тяхната класификация.

Приносите на дисертацията са описани ясно и точно от авторката в края на дисертационния труд (стр. 615 – 616). Намирам за излишно да ги повтарям тук, тъй като съм съгласна с всички с изключение на един, а именно предефинирането на термини, свързани с превключването на кодове в ситуации на езиков контакт (под номер 8). По тази тематика и нейната терминологична система има безброй публикации поне на английски език. Така в библиографията не се забелязват някои основополагащи в теоретичен план публикации, свързани с темата за превключване на кодове, като например: Myers-Scotton, Carol. 1993. *Social Motivation for Code-Switching: Evidence from Africa*. Oxford: Oxford University Press.; Myers-Scotton, Carol. 1997. *Duelling Languages: Grammatical Structure in Codeswitching*. Oxford: Oxford University Press.; Myers-Scotton, Carol. 2003. “Code-Switching: Evidence for Both Flexibility and Rigidity in Language.” In *Bilingualism: Beyond Basic Principles*, edited by Jean-Marc Dewaele, Alex Housen, and Li Wei, 189–203. Clevedon, UK: Multilingual Matters (PDF) *Observations on the Language of First Generation Bulgarian Immigrants to Canada*. Available from: https://www.researchgate.net/publication/296473690_Observations_on_the_Language_of_First_Generation_Bulgarian_Immigrants_to_Canada [accessed Jul 23 2023].

Извън това, изследването е извършено изключително прецизно, теоретично обосновано и последователно, с внимание към детайла, като подхожда към проблема от много възможни гледни точки.

Бих искала също да порочертая няколко момента, които ми направиха особено силно положително впечатление в текста като цяло. На първо място, нестандартното за българския академичен текст използване на първо лице единствено число. Това придава на текста вид на пътепис за един добре обмислен извървян път, път във времето и пространството, път на търсене на българския език в далечна Австралия. На второ място – искрено емоционалния оттенък на текста там, където авторката търси начини и настоява за запазването на родния език в поколенията емигранти. И на трето, но в никакъв случай не последно място, изключително критичното, оправдано и подкрепено с редица отчасти абсурдни примери, отношение към учебните пособия, използвани за обучение на децата на емигрантите в българските неделни училища. Тази критика е градивна в смисъл, че се предлагат конкретни стратегии, чрез които да се преодолеят проблемите.

3. Оценка на степента на лично участие на автора в приносите.

Въпреки че се опира на съществуваща методика за анализ на проблема, кандидатката умело я използва, за да подкрепи собствените си анализи и изводи. Навлизането и в най-малките детайли на данните показва, че авторката е положила много усилия и е работила самостоятелно.

4. Оценка на съответствието между автореферата и основните положения и приноси на дисертационния труд.

Авторефератът отразява ясно и точно съдържанието на дисертацията и нейните приноси.

Въздействия на дисертацията върху външната среда.

1. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани.

Посочени са 30 публикации, повечето от които засягат отделни аспекти на дисертационния труд. Част от публикациите са в международни издания, а останалите – в сборници, издадени в България след представянето им на конференции. Това демонстрира интерес към темата, развивана от кандидатката през последните години, както и нейната висока публикационна активност. Кандидатката е член на професионални организации и е изнасяла лекции и семинари в чуждестранни университети по различни програми.

2. Цитиране от други автори, отзиви в научния печат и др.

Кандидатката е посочила девет цитирания, почти всички от които от български автори.

Лични качества на автора (ако рецензентът го познава).

Познавам Катя Исса от доста години като един от основателите на Международното социолингвистично дружество и негов много активен член не само в организационен, но и в научен аспект. Като изследовател тя демонстрира задълбоченост, критичност и разностранни интереси, свързани предимно с обучението по български език на чужденци. Не мога да не спомена и работата ѝ като преводач от и на арабски език в помощ на бежанците в България и, респективно, на ангажираните с тях български институции.

Мнения, препоръки и бележки.

Използваният метод на т.нар. *включено наблюдение* към днешен момент би бил в разрез с изискванията за достъп до лична информация, независимо от това, че самоличността на записаните участници остава неразкрита. Препоръчвам на авторката при по-нататъшни изследвания да осигури декларации за съгласие за използването на записи, дори и те да са подписани пост-фактум.

Освен това препоръчвам публикуването на основни части от изследването в международни реферирани и индексирани списания, тъй като тематиката би била от интерес за много по-широка от българската публика.

По отношение на по-горе изказаната критика за липса на водещи англоезични източници бих препоръчала, макар и нескромно, следната публикация и по-конкретно цитираните в нея източници: Yankova, Diana, Irena Vassileva (2013) Functions and Mechanisms of Code-switching in Bulgarian Canadians. In: *Etudes Canadiennes / Canadian Studies. Revue interdisciplinaire des etudes canadiennes en France. N° 74.* 103-121., свободно достъпна в ResearchGate.

Заключение с ясно формулирана положителна или отрицателна оценка на дисертационния труд.

Цялостната ми оценка за дисертацията, автореферата и публикациите на доц. д-р Катя Исса е положителна. Кандидатката е утвърден учен и практик в своята област. Дисертацията съдържа както теоретични, така и приложни приноси в практиката на преподаване на български език за деца на български емигранти в чужбина и подходите към създаването на подходящи материали за тяхното обучение. Структурата и

съдържанието на представените дисертация и автореферат напълно отговарят на изискванията на ЗРНСРБ и правилника за прилагането му в СУ. Това ми дава основание да предложа научната степен „доктор на науките” да бъде присъдена на доц. д-р Катя Исса в професионално направление *2.1. Филология*.

Дата: 23.07.2023 г.

Подпис:
проф. Ирена Василева